

Hvad forskel
kan et lille æble
gøre i den store
sammenhæng?

LIVX3

af Yasmina Reza
Aarhus Teater
Studio
Premiere 26. marts 2002

Isenesættelse: Kirsten Peuliche
Scenografi: Jesper Corneliussen
Oversættelse: Jesper Kjær
Lysdesign: Jonas Kongsbach
Lyddesign: Jeppe Larris

Henri: Anders Baggesen
Sonja: Sarah Gottlieb
Hubert: Klaus Wegener
Inès: Anne-Vibeke Mogensen
Arnaud: Birk Kjærsgaard Hansen

Forestillingens varighed:
ca. 1 time og 30 minutter ekskl. pause

Læs om det kreative team
og skuespillerne på:
www.aarhusteater.dk

Forestillingsleder: Joe Otterstrøm Suffli: Susanne Schiller
Afdelingsledere: Scene, snedker- og malersal: Knud Brodersen Skræddersal: Hanne Gissel
Teknisk chef: Jens Ravn Dekorationschef: Jørn Walsøe Økonomichef: Ralf Rudfeld
Forlag: Nordiska Strakosch Teaterförlaget Aps., København
Programredaktion: Jørgen Heiner og Agnete Krogh Foto fra afsluttende prøver: Jan Jul

Afvikling lys/lyd: Jonas Kongsbach/Jeppe Larris
Frisørsalon: Britta Høxbro Rekvisit: Viggo Bay Tonemester: Kim Engelbrecht
Souschef: Leif Due Teaterchef: Palle Jul Jørgensen
Originaltitel: *Trois Versions de la Vie*
Program layout: Jørn Moesgård as Tryk: Phønix-Trykkeriet A/S

Sonia

Sonia: Han ved udmærket godt
at der ikke er noget
der hedder
kiks i sengen.

Henri

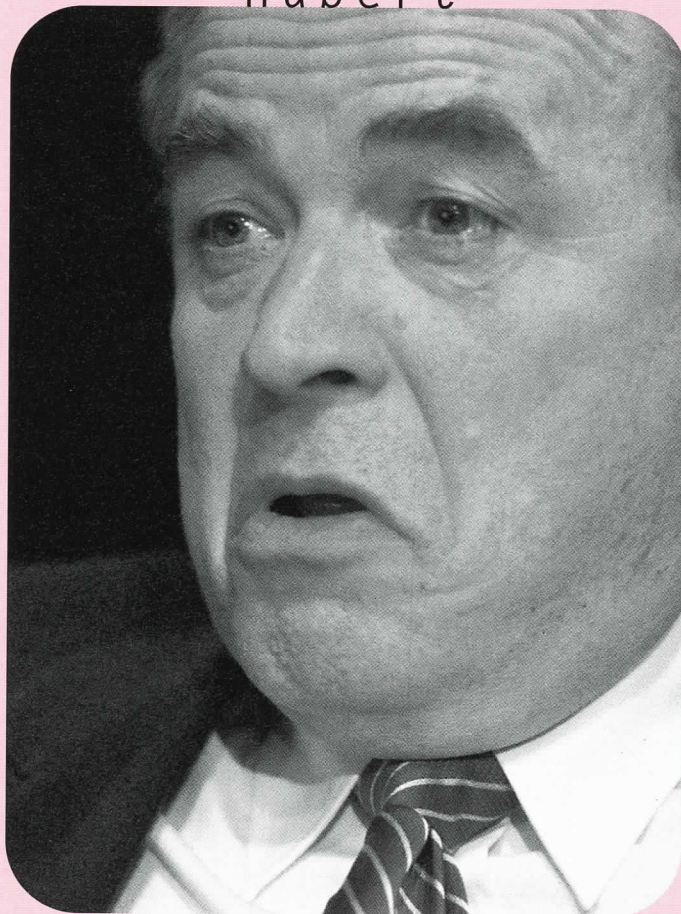
Henri: Når jeg vasker hænder
er det sjældent
jeg ikke rører ved noget
bagefter.

Inès

Inès: Jeg kan ikke
komme anstigende med
en strømpe der er
løbet.

Hubert

Hubert: Man skal aldrig bede om
hjælp fra dem der ikke har
noget at lave.

De har aldrig tid.

Liv x 3 et triptykon

Tre-delingen i Yasmina Rezas nye skuespil udgør et såkaldt triptykon, der er den klassisk græske betegnelse for en tredelt skrivetavle, eller billedskærm til at lukke sammen eller altertavle med to yderfløje, men det kan også være et tredelt maleri og en tredelt skulptur; eller som her en trefløjet komedie, som i tre dele behandler temaer som tilværelsens tilfældighed, orden og kaos. Eksperimentet er måske, hvor lidt skal ændres i en af personernes tilstand før udfaldet bliver mærkbart anderledes. Med andre ord har vi overhovedet indflydelse på en situations udfald og dermed på vores liv. Om dette sceniske eksperiment udtalte Yasmina Reza sig til avisen *Le Monde*

“Jeg ville prøve at eksperimentere fuldt ud med en dramatikers magt ved at lave den samme scene tre gange, mens jeg bruger den samme psykologi og de samme situationer. Den eneste ting, der ændrer sig, er, at det er mig, der styrer personerne efter meget strenge regler.”

I brugen af tallet tre ligger der gemt en mangfoldighed af betydninger og muligheder for tolkning. Tretallet er universelt og symboliserer f.eks. verdens tresidige natur som himmel, jorden og vandene, og det er også mennesket som legeme, sjæl og ånd, eller fødsel, liv og død. Tretallet repræsenterer således en helhed, der rummer begyndelse, midte og afslutning, samt fortid, nutid og fremtid. I folkeeventyrets verden er tallet tre det mest udbredte talsymbol — de tre ønsker, tre forsøg, tre prøver, tre løfter, tre hjælpere, tre trolde og tre prinser eller tre prinsesser. Men også inden for flere andre kulturområder har tretallet betydning, og som trekanten har symbolet været kendt og benyttet siden oldtiden.

V/ Jørgen Heiner

Sonia: At man forventer at éns undermand bukker og skraber, det forstår jeg, det er ligefrem charmen ved en undermand, men at inddrage hans kone i denne kryberiets logik, det er en fejltagelse...

Hubert: Min moral
står og falder
ikke med afstande

Vi bor på den lille planet Jorden, blandt de andre otte planeter i solsystemet, der kredser omkring Solen. Solen er en ret almindelig stjerne, der ligger i Mælkevejssystemet som en blandt måske 100 milliarder stjerner; og Mælkevejssystemet er en galakse blandt milliarder af galakser i Universet. Et eksempel, der nok ligner Mælkevejssystemet, er vist på billedet. De klareste stjerner er samlet i en ret tynd skive, med den smukke spiralstruktur. Solsystemet ligger i nærheden af en af Mælkevejssystemets spiralarme i skiven. Når vi ser i retning af skiven, ser vi derfor et stort antal stjerner, de fleste langt væk og derfor svage; det er dette bånd af svagt lysende stjerner, som vi fra et mørkt sted, langt væk fra byens lys, kan se strække sig hen over himlen som Mælkevejen.

Inès: Personligt,

så er jeg med min hjerne mere motiveret i en diskussion
om det hensigtsmæssige i en halv Hob-Nob
end om galaksernes fladtrykthed

Stykkets videnskabelige pointe drejer sig om opbygningen af sådanne galakser, og specielt om den sky, eller halo, af mørkt stof, som tilsyneladende omgiver hver galakse. Hvor meget stof, der er i en galakse, kan man studere ved at observere hvordan stjernerne i galaksen bevæger sig: bevægelsen er styret af tyngdekraften, der holder sammen på stjernerne, og tyngdekraften skyldes det stof, der er i galaksen. Vi kan derfor bestemme hvor meget stof, der er i galaksen, og nogenlunde hvordan det er fordelt. Resultatet er forbløffende: tyngdekraften må skyldes meget mere stof, end det vi direkte ser som stjerner og andet lysende stof i galakserne. Arten af dette mørke stof er helt ukendt. Det består måske af en ny slags elementarpartikler, som ikke er kendt fra jordiske laboratorier.

Det store spørgsmål i stykket er haloens form: er den kuglerund, eller er den mere eller mindre fladtrykt? Og i sidste tilfælde, hvor kraftig er fladtrykningen? Det er de spørgsmål, som Henri har beskæftiget sig med i de sidste tre år, og som han netop er blevet færdig med en artikel om.

Henri's arbejde er baseret på modeller af galakserne. Det betyder, at han ud fra observationer af fordelingen af stjerner og deres bevægelser har givet en beskrivelse af, hvordan det mørke stof fordeler sig i haloen. Modellen indeholder bl.a. en bestemmelse af forholdet mellem den største og mindste udstrækning af haloen, altså graden af dens fladtrykning. En anden måde at undersøge disse forhold er gennem kosmologiske simulationer. Her starter man fra en beskrivelse af hele Universets udvikling, fra det oprindelige 'Big Bang' hvor Universet var meget varmt og tæt. På en com-

puter løser man de matematiske ligninger, der beskriver udviklingen af stoffet i Universet, man kan så følge, hvordan små fortætninger i stoffet på grund af tyngdekraften gradvist forstærkes, indtil de danner haloer for galakser. Ved at sammenligne resultaterne af simulationerne med modeller baseret på observationer kan vi få indtryk af, hvor godt vi forstår Universets udvikling og dermed i den sidste ende vores egen oprindelse.

I et så vigtigt forskningsområde er det ikke overraskende at flere forskere arbejder på samme problemer uafhængigt af hinanden, eller at der er konkurrence om at komme først. Den vigtigste måde at præsentere resultaterne er offentliggørelse i videnskabelige tidsskrifter, f.eks. *Astrophysical Journal*, her kaldt A.P.J. Men det tager lang tid, fra en artikel er indsendt til den bliver trykt. Det er derfor almindeligt også at gøre artiklen tilgængelig på web-steder, så andre forskere kan læse den inden den endelige offentliggørelse. Et af disse web-steder er *Astro Ph*. Henri's problem er nu, at en gruppe mexicanske forskere tilsyneladende har lagt en artikel på *Astro Ph* med resultater, der svarer til hans egne, men som altså er blevet offentliggjort først. Det har ikke bare betydning for hans videnskabelige prestige men kan også, som det vil fremgå, afgørende påvirke hans mulighed for forfremmelse, et spørgsmål som Hubert i kraft af sin mere fremtrædende position har indflydelse på. Her ligger en del af stykkets konflikt; og det er såmænd ikke så langt fra den virkelighed, som mange forskere lever i.

Jørgen Christensen-Dalsgaard, professor ved
Institut for Fysik og Astronomi, Aarhus Universitet

Hubert: Man skulle
have koner
man kunne slukke for
ind imellem

Yasmina Reza

En universel stjerne

Sonia: Mennesker
er mere eller mindre
godt rustet til livet

Yasmina Reza er på få år blevet den lysende stjerne i fransk teater. Hvem andre har kunnet se sit nyeste stykke sat op i Wien, Paris og Athen på samme tid, som det skete med *Liv x 3*? Efter fem teaterstykker, to bøger, og et filmmanuskript har hun opnået en verdensomspændende succes og er blevet belønnet med de fornemste teaterpriser.

Hvem er Yasmina Reza?

Hendes far fødtes i Moskva ved slutningen af 1. Verdenskrig i en familie, som oprindeligt kom fra Samarkand men efter revolutionen flygtede fra Bolchevismen først til Berlin, senere til Paris. Ved ankomsten til Frankrig blev den jødiske emigrant interneret i Drancy lejren men undgik at blive deporteret, fordi han på grund af sit orientalske navn blevet anset for at være muslim. Moderen, en ungarskfødt violinist, også på flugt, nåede via Genève at installere sig i Paris, inden jerntæppet sænkede sig. Selv kalder Yasmina Reza sig for fransk forfatter, født i Paris i 1957.

Opvæksten i en velhavende, kosmopolitisk, kunstnerisk engageret familie med blikket rettet ud mod den store verden har farvet hendes stykker og gjort dem universelle. Især var hun stærkt knyttet til sin far, ingeniør, forretningsmand, lejlighedsvis pianist og på sine gamle dage stærkt fascineret af jødisk mysticisme, en fascination som er gået i arv til datteren. Den nære kontakt til faderen har desuden givet hende en god forståelse for at skrive om og til mænd, hvilket giver hendes stykker et lille maskulint strejf, som har

fænget bl.a. Robert de Niro og Al Pacino, men Yasmina Reza har dog ikke villet give dem filmrettigheder til sine stykker.

I nogle år studerede Yasmina Reza teatervidenskab på Nanterre Universitetet i Paris og ville derefter på skuespillerspillerskole men dumpede til optagelsesprøven. Hun arbejdede nogle år som skuespiller ved forskellige teaterkompagnier i et repertoire, der spændte fra Molière til det helt moderne. I Paris-versionen af *Liv x 3* spillede hun selv og med stor succes den fortrukne Inès, der fortrænger sorgerne med Sancerre.

Men det var ikke skuespiller, hun skulle være. I stedet gav hun sig i kast med at skrive. Hun begyndte med en dramatisering af en roman af Claude Seignolle, *Ulviden Marie*. Derefter kom drejebogen til en lille kærlighedshistorie *Jusqu'à la nuit (Til Natten)*. En lavbudgetfilm som hendes daværende mand, Didier Martiny, instruerede. "En slags kunst-undergrundsfilm mest for vor egen skyld", har hun senere kaldt den.

Med *Conversations après un enterrement (Samtaler efter en begravelse)* i 1987 kom Yasmina Reza for alvor på plakaterne. Stykket blev belønnet med Molière-prisen. Længe havde hun ellers nægtet at give stykket fra sig. Det vigtigste for hende var ikke, at stykket blev spillet, men at det blev spillet godt.

Med sit tredje stykke *Kunst (Art)* fra 1994 fik hun sit internationale gennembrud. Stykket er også spillet i Danmark og er nærmest kult, selv uden for Frankrig. Det er oversat til mere end 20 sprog og er belønnet med adskillige højt estimerede teaterpriser. I hjemlandet med Molière-prisen, i USA med

Henri: Hvad forskel
kan et lille æble gøre
i den store sammenhæng?

Tony Award og i England med Lawrence Olivier Award. I Frankrig blev *Kunst* på et år set af over en million tilskuere.

Kunst handler naturligvis om kunst, men mest om venskabet mellem tre vidt forskellige mænd. En dag køber én af dem et hvidt maleri på en helt hvid bund, som han betaler 200.000 francs for. Købet afstedkommer store diskussioner mellem de tre og sætter det 15 år gamle venskab på hård prøve. Yasmina Reza kulegraver vennernes landskab og viser ubarmhjertigt deres adfærd. Hun gør nar af den moderne verdens smutveje og påskud og fokuserer især på de sår, som ord kan fremkalde, sår som læges dårligt selv i gamle venskaber.

Yasmina Reza har samme sans for det absurde i hverdagen, som man finder i Nathalie Sarrautes teater, også hun kunne kunsten at spinde tråde på det ikke sagte, det underforståede, de fortrængte frustrationer. Yasmina Reza tilsigter at udtrykke det hele gennem det mindste, det tragiske gennem de komiske, det alvorlige gennem det lette.

Liv x 3 er Yasmina Rezas femte og seneste stykke. En syrligt ironisk komedie over vor afmagt og daglige småligheder. Yasmina Reza er realist, sjæleskildrer, næsten familiær. Stykket blev sat op samtidig i Wien, Paris og Athen i efteråret 2000 og har siden været på plakaten verden over.

"Jeg bygger min skrivemåde på total tillid til skuespilleren."

Yasmina Reza, citeret efter Olivier Schmitt, le Monde

Yasmina Rezas univers er kosmopolitisk, borgerligt, en verden af i går med spor tilbage til det jødiske Centraleuropa med Wien som centrum. Denne verden voksede hun op i, og selv siger hun, at hun har en fornemmelse af at have været vidne til afviklingen af den sidste generation af Centraleuropas store kosmopolitter.

"Man taler godt om det, man kender, og man kan kun få folk til at tale på det sproglige niveau, man mestrer. Hvis jeg skrev et stykke om minearbejdere, ville jeg løbe ind i problemer, ikke som identifikation, men sprogligt".

Selvom Yasmina Reza er fransk og har fået en fransk opdragelse, så føler hun ikke, at hun skriver som en franskmænd. Hun forkorter, bruger ufuldstændige sætninger, som hun mener skyldes den sære brug af sproget, som blev praktiseret omkring hende. En måde at sige tingene på indirekte. Humoren. En måde at afslutte sætning på, så man ikke ved om udgangen er tragisk eller komisk.

Den franske titel er *Trois versions de la vie*, og slår man op i ordbogen under *version*, vil man finde, at ordet også har tre betydninger: oversættelse, variant, fortolkning. Den lærde forfatter, der er lige så velbevandret i kabbala'en som i den klassiske kultur, morer sig med at sprede lidt mysticisme i sine tre versioner af dagligliv.

Lisbeth Østergaard er cand. mag., underviser, oversætter

(bl.a. Den gale fra Chaillot, Aarhus Teater)

Kilder: l'Express Livres 13.1.00, Theater Heute 3/96

Inès: Hvad ville universet være uden os?
Et skummelt,
sort sted,
uden et gram poesi

1959 YASMINA REZA

er født i Paris, men med centraleuropæisk, jødisk baggrund
som barn af en russisk emigrant-far og en ungarsk mor.

1987 CONVERSATIONS APRÉS UN ENTERREMENT

uropførelse af Rezas første skuespil

1990 LA TRAVERSÉE DE L'HIVER

uropført i Paris

1994 ART

uropført i Paris

prisbelønnet verdenssucces og oversat til 36 sprog

KUNST

opført 1998 på Privatteatret i København,

på Odense og Aalborg Teater i 1999

1995 L'HOMME DU HASARD

uropført i Paris

TILFÆLDETS MAND

opført 1997 i Radioteatret, og i 1998 på Husets Teater som

DEN TILFÆLDIGE MAND (iscenesat af Kirsten Peuliche)

1997 HAMMERKLAVIER

roman med 44 selvbiografiske og skønlitterære vignetter

1999 UNE DÉSOLATION

roman oversat til 10 sprog

2000 LE PIQUE-NIQUE DE LULU KREUTZ

filmmanuskript. Medvirker i den franske film

TERMINUS DES ANGES

TROIS VERSIONS DE LA VIE

uropført i oktober på Akademietheatret i Wien

og i november på Théâtre Antoine i Paris

2002 LIV x 3

dansk førsteopførelse på Det Kongelige og Aarhus Teater

Hubert: Hvordan kan vi,
groft sagt,
tænke os verden uden at være i den
mens vi tænker os den?

Aarhus Teater er støttet af
Kulturministeriet og Århus Amt

Aarhus Teaters hovedsponsorer:

Nykredit

De støtter Aarhus Teater

Hånsbæk Design, Kannike Graphic A/S, Morsø Sparekasse, Phoenix-Trykkeriet A/S, Scan-Ad Reklamebureau A/S,
Svend Andresen A/S, Svend Bendtsen Studio Aps, Due's Repro ApS, Wihlborg og Frischknecht,
Århus City Konto/HandelsFinans A/S, Henrik Bock Århus A/S, Van der Windt Verpakking b.v., Margaard Rejsecenter a/s
Nordea, Reklame & Marketingbutikken A/S, Jørn Moesgård as